

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№4

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 842 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 7-aprelda ruxsat etildi.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Viktorovna, Candidate of Economic Sciences (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Цифровизация социально-трудовых отношений: вызовы и перспективы для работников	18
Абдумухтаров Анваржон Акрамжонович	
O'zbekistonda faoliyat ko'rsatayotgan soliq to'lovchi yuridik shaxslarning iqtisodiy faoliyatini rag'batlantirish masalalari.....	26
To'xtaboyev Nuriddin Isomiddin o'g'li	
Ecotourism in Protected Areas: A Literature Review.....	32
Ismoilova Maftuna Mamat qizi	
Iqtisodiyotning innovatsion rivojlanishi sharoitida xizmatlar sohasini rivojlantirishning hududiy xususiyatlari.....	38
Primova Shaxlo Jumayevna	
Statistik baholash va ekonometrik modellashtirish orqali biznes rivojlanish tendensiyalarini samaradorligini baholash.....	43
Xabibullayev Ibrohim, Saidova Marhabo Xabibullo qizi	
Tijorat banklarida xususiy kapital hisobi va auditini takomillashtirish	52
Qodirova Zilola Maxmud qizi	
Qo'shilgan qiymat solig'i ma'muriyatchiligining ilg'or xorij tajribasi.....	57
Erkayev Nodir Xudayberdiyevich	
O'zbekistonda yashil iqtisodiyotni joriy etish holati va asosiy yo'nalishlari.....	71
Madraximova Zulfiya Nurmatovna, Ishankulova Komila Kurbanovna, Ortiqboeva Aziza Xolmurza qizi, Omonkulova Ro'zigul Akmaljon qizi	
Challenges and opportunities in implementing green economy indicators in uzbekistan's industrial sector under the fourth industrial revolution.....	76
Shodmonov Ruslan Golib ugli, Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich	
Rivojlangan mamlakatlarga ishchi kuchi oqimi va O'zbekiston mehnat bozoridagi o'zgarishlar.....	89
Tilabova Kumush Farhod qizi	
Mamlakatda "yashil" iqtisodiyotni rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish	95
Yuldashboyev Azizulloh Bunyodbek o'g'li, Matkarimov Inomjon Baxtiyorovich	
"Ta'lim muassasalarida moliyaviy resurslarni samarali rejalashtirish va boshqarish"	101
Bauyetdinov M.J., Medetbayeva D.T.	
Enhancing utilization and minimization of renewable energy systems in uzbekistan	105
To'irova Hamida Umedovna	
Tijorat banklari daromadini oshirishda aholining savodxonligi va xulq atvorining roli	114
Shakhlo Davirova	
2020–2024-yillarda o'zbekistondagi iqtisodiy o'sish dinamikasi	120
Akbarov Nodir, Ibodullayev Navro'zbek	
O'zbekistonda xalqaro moliyaviy institutlarning yashil moliyalashtirish jarayonidagi roli va strategik yo'nalishlari	125
Gulmira Axmadjonova Xabibulla qizi	
Sug'urta tizimiga raqamli texnologiyalarning ta'siri	133
Uzaqova Kamola Bexzodovna, Yahyoyev Bahriddinxon Bahroil o'g'li	
Improving payment services practices in commercial banks: strategies for efficiency and security.....	138
Mamayusuf Abdusamatov	
Jahon moliya tizimi: asosiy tendensiyalar va rivojlanishning innovasion yo'nalishlari	143
Ataniyazov Jasurbek Xamidovich	
Повышение конкурентоспособности экологического туризма Узбекистана путём развития всесезонных горных туристических центров.....	150
Ахмедходжаев Равшан Темурович	
Xo'jalik yurituvchi subyektlar tashqi iqtisodiy faoliyatida valyuta operatsiyalarini takomillashtirish	157
Safarov Alisher Ibrohim o'g'li	

Oliy ta'lim tizimini miqdoriy va sifat ko'rsatkichlari asosida baholashning kompleks metodologiyasi.....	163
Hakimova Mushtariybonu Hamid qizi, Bozorova Muazzam Hamid qizi	
Ko'chmas mulkni boshqarish samaradorligini baholashning uslubiy yondashuvlari	167
Mirdjalilova Dildora Shuxratovna	
Xizmatlar sohasini rivojlantirishda kichik biznesning ahamiyati va uning innovatsion rivojlantirishdagi muhim xususiyatlari	173
Ulasova Oygul Baxtiyorovna	
Результаты долгосрочного прогнозирования и стратегического анализа эффективной организации современного управления жилищным фондом.....	178
Бердиева Дилфуза Ахатовна	
Improving long-term assets accounting and auditing	184
Gulboy Yusupov	
Davlat budjeti va xususiy sektor ishtirokida oliy ta'limni moliyalashtirishning optimal modeli.....	189
Bozorov Alisher Ro'zimurodovich	
Xufyona iqtisodiyotni qisqartirishda soliq islohotlari va raqamli texnologiyalar: O'zbekiston tajribasi va xalqaro yondashuvlar.....	193
Choriev Makhmayokub, Karimov Mamurbek, Xamrayev Olimjon, Urazov Mansur	
Bank aksiyalarining bozordagi narx dinamikasi va unga ta'sir etuvchi omillar	200
Nomozov Samandar Shuxrat o'g'li	
Sanoatda rivojlanish kafolati: moliyaviy boshqaruvni raqamli transformatsiya orqali avtomatlashtirish.....	206
To'qlijev Abdirauf Bahodir o'g'li	
Inson kapitalini rivojlantirishning jamiyat farovonligi, aholi daromadlariga ta'siri.....	214
Bozorova Saxobat Abdujapparovna	
Анализ конкурентной среды: методология, примеры и этапы процесса.....	219
Садикова Раъно Абдуллаевна	
Tijorat banklarida muammoli kreditlarning nazariy asoslari va ular bilan ishlash mexanizmining zaruriyati	225
Salixova G.J	
Iqtisodiyotda energiya xavfsizligiga erishishning xorij tajribasi.....	230
Samandarov Og'abek Alisher o'g'li	
Measuring methodologies of influence of the esg factors	235
Tolipova Feruza Alisherovna	
Совершенствование налогового администрирования в условиях экологически устойчивого развития.....	240
Омонов Отажон Журакулович	
Moliyaviy vositalar asosida erkin iqtisodiy zonalarni rivojlantirish strategiyasini takomillashtirish	249
Quziev Ravshan Ramazanovich	
Методологические аспекты внедрения управленческого учета в университетах Узбекистана.....	253
Каршиева Мохинур Олим кизи	
Budjet tashkilotlarida tovar-moddiy zaxiralar hisobini takomillashtirish (tibbiyot muassasalari misolida)	257
Tulyaganov Abdumalik Abdiraximovich	
Умные города как фактор экономического развития.....	261
Нозима Кахрамоновна Хакбердиева	
Перспективы зеленого фактора экономического роста в Республики Узбекистан.....	266
Исламова Насиба Улугбек кизи, Абдурашидов Отабек Улугбекович, Мамасалиева Мукаддас Ибадуллаевна	
Qurilish korxonalarida sifat menejmentini joriy qilish mexanizmlarini takomillashtirish	270
Ergashev O'tkir, Saidov Mash'al Samadovich	
Xorazm viloyatida eksportni rivojlantirish uchun potensial imkoniyatlar va ularni baholash.....	275
Fozil Xolmurotov	
Maishiy xizmatlar sohasini davlat tomonidan tartibga solishning nazariy jihatlarini.....	282
Quliyev Begimqul Melikovich	

O'zbekiston hududlarida chakana kreditlashning o'sishi.....	289
Eshqobulova Charos O'roq qizi	
Empowering uzbekistan's grain enterprises: innovative strategies for sustainable growth and operational efficiency.....	292
Kurbanova Dildora Abdurakhmanovna	
Kapital investitsiyalarga doir axborotlarni xususiy kapital to'g'risidagi hisobotda aks ettirish uslubiyatini takomillashtirish	298
Boronov Bobur Farxodovich, Muxammadiev Zarrux Umarovich	
To'qimachilik korxonalarining yashil iqtisodiyotga o'tishi va yengil sanoat korxonalarini muqobil energiyadan samarali foydalanish yo'llari	303
Xolbekova Feruzaxon Rasulovna, Jalolova Aziza Jalol qizi	
Research on the effects of interest rate, inflation rate and gross domestic product (GDP) on the level of foreign direct investment (FDI) inflows (evidence from Uzbekistan).....	307
Azimov Shakhzod	
Organik mahsulotlar eksportini rag'batlantirishda maqsadli bozorlarga yo'naltirilgan marketing strategiyalari.....	314
Xidirov Shohrux Bobir o'g'li	
Korxona iqtisodini barqarorligini ta'minlash masalalari.....	319
Abdullayev Maqsud Abdumaxmudovich	
Внедрение инновационных методов управления человеческих ресурсов в строительных компаниях.....	323
Джураева Гузаль Шавкатовна	
Sug'urta zararlarini baholashda sun'iy intellektni qo'llash istiqbollari	328
Shoraximova Zilola Nasirdjonovna	
O'zbekiston Respublikasi mahalliy budjet tizimini moliyalashtirish masalalari	332
Qo'ldoshev Diyor O'rol o'g'li	
Raqamli texnologiyalar asosida raqamli ekotizimlar va ularning biznes-jarayonlarga ta'sirini aniqlashga ilmiy qarashlar tahlili	336
Suvanova Dilnoza Dilmurod qizi	
Innovatsion salohiyatni oshirish asosida qurilish materiallari sanoati korxonalarining boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish	342
Xaydarova E'zoza Shukurullayevna	
Aholi turmush darajasini dinamik kontekstli normallashtirish va moslashuvchan vaznlar usuli orqali baholash	352
Xolto'rayev Islom Ilhomovich, Ollokulova Feruza Mansurovna	
O'zbekiston Respublikasida xufiyona iqtisodiyotini qisqartirish va mamlakat rivojlanishiga uning ta'siri.....	358
Baxtiyorov Sherali Muzaffarovich	
Qayta tiklanuvchi energiya manbalari qurilmalarini aholi tomonidan xarid qilish va kompensatsiya ajratish jarayonlarini raqamlashtirish hamda tizimlar integratsiyasi istiqbollari.....	362
Ochilov Abdujabbor Akramovich	
O'zbekistonda kambag'allikni qisqartirish va aholi farovonligini oshirishda chet el tajribasining afzalliklari.....	369
Raxmatullayeva Shaxnoza Xamidovna, Akbarova Iroda Samatovna	
Qurilishda loyiha boshqaruvi konsepsiyasining mazmuni	375
Pulatov Shaxron Axmedovich	
Loyiha budjeti va uning ijrosini ta'minlash masalalari.....	379
Murodova Mohigul Chori qizi, Xamidov Odil Davurovich	
Qishloq xo'jaligidagi chorvachilik tarmog'ining iqtisodiy faoliyatini o'rta muddatli statistik prognozlarini tuzish (Andijon viloyati misolida).....	390
Iskandarov Davlatbek Xursanbekovich, Urishev Baxtiyor Abdusamatovich, Muydinov Xusniddin Nuriddin o'g'li	
Innovatsion faoliyatning iqtisodiy samaradorligini baholash va rivojlantirish yo'llari.....	397
Qurbonov Tolmasjon Namoz o'g'li, Shodiyev Fazliddin Qalandar o'g'li, Holmirzayeva Gulruh Akbarovna	
Fond bozorida kompaniyaning investitsion jozibadorligini baholash uslubiyoti	403
Yulduz Usmanova	
Jahon bozoriga kirishda elektron bozorlarning ahamiyati.....	411
Hamroyeva Umda	

Comparative statistical analysis of foreign trade indicators of the Republic of Uzbekistan	415
Abdujalilova Bibisora Bakhodir kizi	
Yaxshi korporativ boshqaruv orqali aksiyadorlik jamiyatlarining kapital qiymatini oshirish: metodologik yondashuv.....	423
Urinov Bobur Nasilloevich	
JAS – barqaror qishloq xo‘jaligini rivojlantirishning yapon modeli vositasi	423
Baynazarov Elmurod Erkinovich	
Xususiy banklarning depozit operatsiyalarini mustahkamlash yo‘llari	435
Olimov Abror Axadjon o‘g‘li	
The impact of digital financial technologies on the financial system.....	439
Yahyoyev Bahriddinxon Bahroil o‘g‘li, Pardayev Olim Mamayunosovich	
Korxona eksport salohiyatini oshirishning “yashil” marketing mexanizmi	443
To‘rayev Shohrux Halimovich	
O‘zbekistonda ichki turizmni rivojlantirishda turistik oqim mavsumiyligini boshqarish yo‘llari	448
Fayazov Muxiddin Sobirovich	
Sanoat korxonalarida qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish bo‘yicha xalqaro tendensiyalar	453
Bobobekov Ergash Abdumalikovich	
Ayollar tadbirkorligining tarixi: O‘zbekiston va dunyo bo‘yicha rivojlanishi.....	459
Burxanova Sabo Tulanovna	
Qimmatli qog‘ozlar bozorida investorlar risklarini pasaytirishni takomillashtirish yo‘llari.....	466
Xalilov Umid Ishtemirovich	
Korxona moliyaviy ko‘rsatkichlari tahliliga fundamental yondashuv.....	470
Dilshodjon O‘rinov, Sanobar Ismoilova	
Iqtisodiy o‘zgarishlar davrida korxonalar moliyaviy barqarorligining ta‘minlanishi omil va mezonlari	475
Xolbekova Dilobarxon Rasuljon qizi	
Cash accounting as a tool of financial discipline and transparency in the public sector.....	481
Marqaboyev Sardorbek Abdusalomovich, Annayev Abdurasul Abdurashidovich	
Пути совершенствования практике финансирования социального предпринимательства.....	486
И.Ж.Исаков	
O‘zbekistonda an‘anaviy resurslar va qayta ishlanadigan energiya manbalarini rivojlantirish imkoniyatlaridan unumli foydalanish	490
Normurodov Xusan Eshmaxmatovich, Kaxramanova Sevdal Shamsiddin qizi	
Ijtimoiy salohiyat – hududiy iqtisodiyotni rivojlantirishning boshqaruv obyekti sifatida.....	497
Erkayeva Gulbahor Panjiyevna, Zoirov G‘olibjon Toshtemir o‘g‘li	
Xorazm oziq-ovqat bozorida mahsulotlarning raqobatbardoshligini oshirishda marketing faoliyatlarini baholash usullari	503
Abdikarimova Zilola Baxramovna	
Переход к зелёной энергетике узбекистана как возможность достижения устойчивого экономического роста.....	508
Бай Жин Хуан (Bai Jin xuan)	
Изучение условий финансирования проектов международными банками развития	513
Жалилова Барнохон Суръатжонова	
O‘zbekiston respublikasi budjet jarayonida budjetlarning ochiqqligi va jamoatchilik ishtirokini oshirish.....	517
Shodmonqulov Temurbek Ulug‘bek o‘g‘li	
Chiqib ketayotgan aktivlarni hisobga olish va baholash masalalari	522
Kuziyeva Dinora Bahodirovna	
Asosiy kapitalga investitsiyalarning iqtisodiy o‘lishga ta‘siri.....	528
Qo‘shbaqov Aybek Shovqiyevich	
Changes in employee benefits and human resource management in accounting system of the Republic of Uzbekistan	535
Ravshanbekov Lazizbek Tolibjon o‘g‘li, Toshpulatova Munisabonu	

Iqtisodiyot tarmoqlarida suv iste'molini boshqaruvining raqamlashtirish tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish istiqbollari.....	541
Karimov Anvarjon Muqumjonovich	
Теоретические аспекты налогообложения доходов физических лиц на основе всеобщего декларирования	547
Усманова Мухлиса Сагдуллаевна	
Bank tizimini raqamlashtirish va uning bank barqarorligiga ta'siri.....	555
Sayfullayev Jamshidjon Xabibjanovich	
Kambag'allikni qisqartirish va aholi bandligini ta'minlashda tadbirkorlik faoliyatining o'rni	560
Saparov Ismat Chorshanbiyevich	
Innovatsion korxonalarda xarajatlar hisobining zamonaviy usullari	565
Turayev Og'abek Kaxramonovich, Ochilov Shavkat Toshmamatovich	
Дополнительные услуги в индустрии гостеприимства как эффективный инструмент продвижения бренда предприятия	570
А.И. Лесников, Д.В. Мамаева	
Преимущества и вызовы перехода на зелёную экономику	580
Умарова Гузал Гайратовна, Лапасова Камола Фарход кизи	
Yashil iqtisodiyot sharoitida hududlarda ishlab chiqarish korxonalarining iqtisodiy samaradorligini oshirish	586
Ibrogimov Sherzodbek Xalimjon o'g'li, Djurayeva MaxliyoXon Xayrullayevna	
Yashil iqtisodiy o'sishni ta'minlashda bevosita soliqlar rolini oshirish masalalari	591
Abdullayev Dilmurod Aliyar o'g'li	
The main directions for improving innovative activities in agriculture	598
Aytmuratova Miyrigul Zhalgasovna	
Klaster tizimi orqali O'zbekistonda qishloq xo'jaligining iqtisodiy o'sishi	605
Xaydarov Sardor Komil o'g'li	
Inklyuziv ta'lim: adolatli va teng jamiyat sari	610
Muxamedjanova Dilshodxon Muzaffarovna	
Yashil iqtisodiyot: muammo va yechimlar	615
Boymatov Xoliyor Qurbonovich	
Issues of using foreign loans in the development of the transport system in the Republic of Uzbekistan	621
Alimov Ilhomjon Ikromovich	
Проблемы и резервы развития пищевой промышленности в экспортном направлении.....	628
Ўролова Севара Бехзод кизи	
Оценка степени риска инновационной деятельности	634
Алиева Эльнара Аметовна	
Yashil innovatsiyalar, ularning turlari va omillari.....	638
Maxkamova Sayyora Shokirovna	
Qishloq xo'jaligida transport tizimidan samarali foydalanishning nazariy asoslari.....	641
Turdiyeva Irodaxon Ismoil qizi	
Soliq ma'murchiligida nazorat funksiyasi va unda kameral soliq tekshiruvi hamda takomillashtirish yo'llari.....	648
Hujamuradov Abrorbek Ro'zimurat o'g'li	
Sanoat korxonalarida xarajatlarni mahsulot tannarxiga taqsimlash metodologiyasini takomillashtirish istiqbollari	653
Safarov Javohir Ismoilovich	
Moliyaviy hisobotlarni shakllantirishda milliy standartlarni xalqaro standartlarga uyg'unlashtirish masalalari	659
G'aniyev Zafar Usanovich	
Ta'lim kreditini moliyalashtirish jamg'armasi faoliyati.....	666
Adilov Zuxriddin Marip o'g'li	
Tibbiyot muassasalarining moliyaviy ta'minoti va resurslardan foydalanish mexanizmlariga ta'sir qiluvchi omillar	670
Elmurodov G'ayratjon Abdumurodovich	
Tourism finance for sustainability: investing in green futures	674
Tashpulatov Sadriddin Sayfulloevich	

Ta'lim jarayonlarini boshqarishda mobil texnologiyalar	681
Esonova Mohiraxon Sodiqjon qizi, Ovxunov Iqboljon Abdunabiyevich, Sherzodbek Nabiyev Nurmuhammad o'g'li	
Banklarda risklarni nazorat qilishning amaliyoti	686
Jumanazarov Muzaffar Jumanazar o'g'li	
Налоговые реформы в Узбекистане: вызовы, достижения и перспективы	692
Садиков Искандар Гайратович, Буранова Лола Вахобовна	
Turizm xizmatlari samaradorligini baholash usullari va vositalari tahlili	704
Jiyanov Uktam Panjiyevich	
Korxona va tashkilotlarda xodimlarni boshqarish strategiyasi	712
Raxmonova Feruza Musakulovna	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti direktorlarini menejerlik faoliyatiga tayyorlashning ahamiyati	716
Dusmaxamedov Abduljalil Abdusabirovich	
Davlat korxonasini xo'jalik jamiyatiga o'zgartirishning foydali jihatlari	720
Z.D. Sanjarov	
The role and main types of agricultural tourism in Uzbekistan	724
M.Xolmuratova, G.N.Tojiyeva	
Цифровые технологии как драйвер повышения эффективности банковского маркетинга	727
Кахрамонов Хуршиджон Шухрат угли, Маннабова Хулкар Фарход кизи	
Потребительская стоимость товаров в условиях экономики Узбекистана	735
Мусаева Шоира Азимовна	
Valyuta risklarini boshqarishda metching siyosatining ahamiyatini oshirish	739
Yahyayev Ziyodilla Lutfullayevich	
Yangi o'zbekiston iqtisodiyotida xususiy tadbirkorlikning roli va ahamiyati	744
Azimova Shoxista Salohiddinovna	
Improving the methodology for assessing the financial stability of banks	750
Sharipova N.H.	
Инструменты стратегического планирования и прогнозирования в управлении ООО "МТЕ ТЕХНИК": оценка и повышение финансовой стабильности	757
Нишоновна Муниса Одилжон кизи	
Актуальные вопросы налоговой политики	763
Бердыева Угулой Абдурахмоновна	
Ilm-fanni moliyalashtirish va innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash jamg'armasi	768
Ramazonov Javohir Bekzod o'g'li	
Jizzax viloyatida ekologik, rekreatsiya turizmlarini rivojlantirishning iqtisodiy samaradorligini baholash va uni prognozlashtirish	773
G'apparov Azim Qayumovich	
Qashqadaryo viloyatida ekologik va yashil texnologiyalarga kiritilayotgan investitsiyalar	781
Meylikov Fazliddin Abduhalim o'g'li, Buriyev Shaxbos Baxtiyorovich	
Biznes subyektlari auditida soddalashtirilgan moliyaviy hisobot tayyorlash usulini qo'llash xususiyatlari	786
Tajekeev Ziyatdin Kobeysinovich	
Biznes jarayonlarni modellashtirishning nazariy asoslari	791
Mullajonova (Matchanova) Shaxsanam Taxiroyva	
Raqamli xizmatlar bozori: elektron tijorat orqali xizmat ko'rsatishning yangi bosqichlari	796
Maxammadaliyeva Muslimaxon Sherali Qizi	
"Yashil iqtisodiyot"ga o'tish zaruriyati va uni barqarorlashtirishning ahamiyati	800
Musurmankulova Gulchehra Isabekovna	
Ekologik turizm nuqtai nazaridan turizm marketingining usullari va asosiy vositalarining xususiyatlari	806
Yokubjonova Xulkarbonu Yokubovna	
O'zbekiston iqtisodiyotida turizmning o'rni va rivojlanish istiqbollari	815
Qosimova Fazilat, Kalandarov Ravshan	
Korporativ strategiyani ishlab chiqish bosqichlarining tahlili	819
Xidirova Marg'uba Rustamovna, Abduvasiyeva Marjona Anvarovna	

Mamlakatimiz turizmini rivojlantirishda investitsiyalarni jalb qilish bo'yicha o'tkazilayotgan islohotlarning o'rni.....	823
Ayubov Ilyos Ilxomovich, Nuridinov Bexruz Akbar o'g'li	
Hududlarda tadbirkorlarning islomiy investitsiyalardan foydalanish niyatlariga undovchi omillarning empirik tadqiqoti.....	829
Irgasheva Gulbahor	
Davlat vositalari yordamida innovatsion faoliyatni moliyaviy rag'batlantirish yo'nalishlari	836
Baxriddinov Nodirbek Zamirdinovich	

DAVLAT VOSITALARI YORDAMIDA INNOVATSION FAOLIYATNI MOLIYAVIY RAG'BATLANTIRISH YO'NALISHLARI

Baxriddinov Nodirbek Zamirdinovich

iqtisodiyot va boshqaruv fakulteti, i.f.f.d (PhD), kafedra dotsenti
Namangan davlat texnika universiteti
ORCID: 0000-0002-3765-5778

Annotatsiya: Maqolada sanoat korxonalarining innovatsion faoliyatini davlat tomonidan moliyaviy rag'batlantirish usullari ko'rib chiqilgan. Mazkur masala bo'yicha turlixil rag'batlantirish usullari o'rganilgan va ularni sanoat korxonalarida foydalanish imkoniyatlari aniqlangan va baholangan. Innovatsion faoliyatni davlat moliyaviy rag'batlantirishning turli xil usullaridan foydalanish bo'yicha takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: innovatsion faoliyat, rag'batlantirish, sanoat korxonalari, moliyaviy rag'bat, samaradorlik, xorijiy tajriba, ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish, globallashuv, iqtisodiy o'sish, ijtimoiy va ijtimoiy infratuzilma.

Abstract: The article considers the methods of state financial stimulation of innovative activities of industrial enterprises. Various methods of stimulation on this issue are studied and the possibilities of their use in industrial enterprises are identified and evaluated. Proposals are developed on the use of various methods of state financial stimulation of innovative activities.

Key words: innovative activity, stimulation, industrial enterprises, financial stimulation, efficiency, foreign experience, socio-economic development, globalization, economic growth, social and social infrastructure.

Аннотация: В статье рассматриваются методы государственного финансового стимулирования инновационной деятельности промышленных предприятий. По данному вопросу изучены различные методы стимулирования, выявлены и оценены возможности их использования на промышленных предприятиях. Разработаны предложения по использованию различных методов государственного финансового стимулирования инновационной деятельности.

Ключевые слова: инновационная активность, стимулирование, промышленные предприятия, финансовое стимулирование, эффективность, зарубежный опыт, социально-экономическое развитие, глобализация, экономический рост, социальная и социальная инфраструктура.

KIRISH

Davlat organlarining innovatsiyalar sohasidagi funksiyalariga innovatsion faoliyatni tartibga solish innovatsiyalar uchun mablag'larni jamlash va safarbar etilishi yo'nalishlarini belgilash, innovatsiyalarni moddiy, moliyaviy va ma'noviy rag'batlantirish, bu sohada raqobat muhitini yaratish, innovatsion risklardan himoyalash mexanizmi ishlashini ta'minlash, innovatsion jarayonlarning huquqiy bazasini yaratish (jumladan, innovatorlarning mualliflik huquqlari va intellektual mulk himoya qilinishi), innovatsion faoliyatning kadrlar ta'minoti, innovatsion infratuzilmani shakllantirish, innovatsion jarayonlarning mintaqalarda tartibga solinishi, innovatsion faoliyatning xalqaro jihatlarini kabilar kiradi¹. Mazkur funksiyalar qonunchilik bazasining ishlab chiqilishi, tegishli davlat dasturlari, moliyaviy quvvatlash, imtiyozli shart-sharoitlar yaratilishi va boshqalar ko'rinishida innovatsion faoliyatni olib boruvchi subyektlarni rag'batlantirishda aks etadi.

¹ Роль государства в стимулировании рынка инноваций: офиц. сайт (Электрон ресурс).

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Tadqiqot davomida yuqorida ta'kidlangan innovasion faoliyatga oid dastlab keng ma'noda "Innovatsiya" atamasi birinchi marta avstriyalik iqtisodchi Y.Shumpeter tomonidan 1912 yilda "Iqtisodiy rivojlanish nazariyasi"² asarida taklif etilgan. Innovation nazariyaning eng asosiy qoidalari ham ushbu asarda to'la asoslab berilgan.

Amerikalik boshqaruv bo'yicha mutaxassis P.Druker innovatsiyaga nisbatan yanada kengroq yondashuvni chiqdi, ya'ni "Yangilik kiritish – bu murakkab tizim bo'lib, uning yordamida g'oyalar va ixtirolar birinchi marta tijorat voqeligiga aylanadi. Bu – mahsulot yoki xizmat turlarini bozorga chiqarish, iqtisodiyotga muvaffaqiyatli joriy etish, demakdir"³ ishlab chiqdi.

Rus iqtisodchilaridan A.I.Anchishkinning⁴ fikriga ko'ra "innovatsiya", "yangilik kiritish" atamaları faqat texnik-texnologik o'zgarishlar bilan chegaralanishi mumkin emas. U ushbu atamaga keng ijtimoiy ma'no berib, yangiliklarni jamiyatni rivojlantirishning muhim vositasi sifatida ko'rib chiqqan va texnik-texnologik yangiliklar muayyan iqtisodiy oqibatlarini keltirib chiqargan holda sotish bozori uchun kurashishga ko'maklashib, raqobat muhitini o'zgartiradi va bu bilan ijtimoiy rivojlanishga yordam beradi, deydi.

Yana bir ta'rif quyidagicha: "innovatsiya – bu jamiyat taraqqiyotining ta'siri ostida inson o'zgaruvchan ehtiyojlarini to'laroq qondirish uchun yangilik kiritish, yangiliklarni (yangi amaliy vositani) yaratish, tarqatish va ulardan foydalanish jarayoni" deb ifodalanadi. E.A.Utkin⁵ esa innovatsiya (yangilik kiritish)ni amalga oshirilgan ilmiy tadqiqot yoki kashfiyot natijasida ishlab chiqarishga joriy etilgan, avvalgisidan sifat jihatdan farq qiluvchi ob'yekt sifatida ta'riflaydi.

Ko'plab olimlar rivojlanayotgan iqtisodiyotda va umuman beqaror iqtisodiy vaziyatda innovatsion faoliyatni davlat tomonidan moliyaviy rag'batlantirish yanada maqbul, foydali va samarali ekanligiga qo'shiladilar. Xorij olimi L.E. Mindelining so'zlariga ko'ra, davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashning bilvosita usullarining ahamiyati, birinchi navbatda, bilvosita rag'batlantirish to'g'ridan-to'g'ri moliyalashtirishga nisbatan sezilarli darajada past byudjet xarajatlarini talab qilishi va shu bilan birga u innovatsion sub'ektlarning ancha keng doirasini qamrab olishi bilan belgilanadi⁶. Shuningdek V.R. Tugusheva va R.R. Yunyaeva, bilvosita rag'batlantirish to'g'ridan-to'g'ri moliyalashtirishga qaraganda ancha kam byudjet mablag'larini talab qilishini ta'kidlagan⁷.

To'g'ridan-to'g'ri va bilvosita rag'batlantirish deb ataladigan chora-tadbirlarni chuqurroq tahlil qilgan N.Yu. Krivoruchko infratuzilma va me'yoriy-huquqiy bazani takomillashtirish sohasidagi chora-tadbirlarni bilvosita qo'llab-quvvatlash choralari sifatida tasniflaydi va L.E. Mindeli davlat innovatsion infratuzilmasini shakllantirishni bevosita qo'llab-quvvatlash chora-tadbirlari deb hisoblaydi⁸.

Umuman olganda, keltirib o'tilgan mutaxassis olimlar tomonidan innovatsiya va innovasion faoliyati ustida ish olib borilgan bo'lib, xo'jalik yurutuvchi korxonalarida innovasion faoliyatni davlat tomonidan moliyaviy rag'batlantirish usullari mavzusi doirasida tadqiqotlar olib borish zarurligini taqozo etadi. Bu esa o'z navbatida tanlangan mavzuning dolzarbligini belgilaydi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Maqolada mavzu doirasidan kelib chiqqan holda ilmiy va nazariy yondashuvlar o'rganilib, mushohada qilingan. Tadqiqotda qo'yilgan maqsadga erishish uchun yo'nalish tanlab olingan. Birlamchi hamda ikkilamchi ma'lumot manbalarini chuqur o'rganshi va asoslash uchun tadqiqot strategiyasi belgilab olingan.

Asosiy qism. Fikrimizcha, mamlakatimizda innovatsion faoliyatning integral tizimi harakatlanishi va rivojlanishi moliyaviy-iqtisodiy munosabatlar nuqtai nazaridan quyidagi yo'nalishlarni o'z ichiga olmoqda.

1. Innovatsion xarakterdagi mahsulot, ishlar, xizmatlar ishlab chiqaruvchi korxonalar va tashkilotlar hamda ular safining kengayib borishi.

2. Innovatsion xarakterdagi mahsulotlar, ishlar, xizmatlar ishlab chiqarish hajmlarining va turlarining kengayib borishi.

3. O'z kuchi bilan ishlab chiqariladigan innovatsion mahsulotlar, ishlar, xizmatlarga xarajatlarning kengayib borishi va tarkibining mazmunan boyib borishi.

4. Ilmiy tadqiqot va tajriba-konstruktor ishlari soni, ko'lamlar va ularga xarajatlarning o'sib borishi hamda moliyalash manbalarining kengayishi.

2 Shumpeter Y. "Teoriya ekonomicheskogo razvitiya". – M., Progress, 1982. –455s.

3 П.Друкер Новый бизнес.- М.: Экономика, 1993, с

4 Анчишкин А. И. Наука - техника - экономика.- М.: Экономика, 1986, -35 с.

5 Уткин Э.А., Морозова Г.И. Инновационный менеджмент. –М., Акалис, 1996. -208 с.

6 Jahon iqtisodiy forumi: rasmiy veb-sayt. Kirish rejimi: <http://www.weforum.org/>. (Kirish sanasi: 01/12/24).

7 Tugusheva V.R., Yunyaeva R.R. Agrosanoat majmuasida innovatsion faoliyatni kreditlash uchun davlat imtiyozlari // Perm davlat pedagogika universitetining Izvestiya. V.G. Belinskiy. – 2011. – No 24. – B. 469–474.

8 Innovatsiyalarni boshqarish asoslari / Ed . Zavlina P.N., Kazantseva A.K., Mindeli L.E. – M.: "Iqtisodiyot", 2006. – 518 b.

Innovatsion faoliyatni xarakterlovchi qayd etilgan yo'nalishlarda jarayonlar rivojlanishi umumiy iqtisodiy rivojlanish uchun ham mikro iqtisodiy rivojlanish uchun ham tobora muhimroq ahamiyat kasb etadi hamda milliy iqtisodiyotning raqobat bardoshligi mana shu yo'nalishlarda moliyaviy resurslar oqilona safarbar etilishi bilan belgilanadi.

Ushbu holatlar bo'yicha Namangan viloyati korxonalarining innovatsion faoliyati ko'rsatkichlari quyidagicha⁹:

Namangan viloyatida 2019-yilda bunday korxonalar va tashkilotlar soni 184 tani tashkil etib, 2019-yilda birinchi marta o'zlashtirganlar soni 89 ta bo'ldi.

Namangan viloyatida 2019-yilda 177 ta kichik biznes korxonalari o'z kuchlari bilan innovatsion mahsulotlar ishlab chiqardilar.

O'zbekistonda 2019-yilda o'z kuchi bilan yaratilgan innovatsion mahsulotlar va xizmatlar miqdori (QQS va aksizsiz) 26811,4 mlrd so'mni tashkil etib, shundan 8255,6 mlrd so'mi 2019-yilda birinchi marta o'zlashtirilgan edi.

Namangan viloyatida bu raqamlar tegishli ravishda 843,1 mlrd so'mni va 133,5 mlrd so'mni tashkil etdi.

O'zbekistonda 2019-yilda o'z kuchi bilan yaratilgan innovatsion mahsulotlar va xizmatlarning 8455,4 mlrd so'mi kichik korxonalar va mikrofirmalarga to'g'ri keldi.

O'zbekistonda 2019-yilda 3753 ta kichik korxonalar va mikrofirmalar shunday mahsulotlar ishlab chiqardi (jami innovator korxonalar 3916 ta, ya'ni ularning 95,8 foizi kichik korxonalar).

Mazkur vaziyatda yirik korxonalarning kichik korxonalarga nisbatan texnik-texnologik ustunligi yaqqol namoyon bo'lmoqda. Ular yangi mahsulotlarni katta hajmlarda ishlab chiqarish imkoniyatlariga egalari va innovatsiyalar aynan ular orqali tezroq va kengroq ko'lamlarda samara beradi.

2019-yilda Namangan viloyatida kichik korxonalar va mikrofirmalar 727,7 mlrd so'mlik innovatsion mahsulotlar va xizmatlar yaratdilar (jamiga nisbatan 86,2 foiz). Ularning yuqori ulushi viloyatda yirik korxonalar kam ekanligi bilan izohlanadi.

2019-yilda Namangan viloyatida 39 ta ilmiy-tadqiqot ishlari bajarildi, ularning 26 tasi ilmiy tadqiqotlarga, 2 tasi loyiha-konstruktorlik va texnologik ishlarga, 11 tasi ilmiy-texnik xizmatlarga to'g'ri keldi. Bajarilgan ishlarning jami qiymati 12,4 mlrd. so'mni tashkil etib, ilmiy tadqiqotlarga 10,7 mlrd so'm, ilmiy-texnik xizmatlarga 1,4 mlrd so'm to'g'ri keldi.

2019-yilda Namangan viloyatida 8,4 mlrd. so'mlik ilmiy tadqiqot va tajriba-konstruktorlik ishlariga xarajatlar amalga oshirildi. Ularning 2,2 mlrd. so'mi tabiiy fanlarga, 2,3 mlrd. so'mi texnika fanlariga, 0,5 mlrd. so'mi tibbiyot fanlariga, 0,9 mlrd. so'mi qishloq xo'jaligi fanlariga, 0,4 mlrd. so'mi ijtimoiy fanlarga va 2,0 mlrd. so'mi gumanitar fanlarga to'g'ri keldi. Xarajatlarning hammasi joriy xarajatlardan iborat bo'ldi va ularning 7,9 mlrd. so'mi ish haqi va u bilan bog'liq xarajatlarga to'g'ri keldi.

2019-yilda O'zbekiston ilmiy-tadqiqot ishlarni bajarishga xarajatlar 602,3 mlrd. so'mni tashkil etib, uning 304,4 mlrd. so'mi davlat sektoriga 191,0 mlrd so'mi tadbirkorlik sektoriga, 104,1 mlrd so'mi oliy ta'lim sektoriga to'g'ri keldi. Fan sohalari bo'yicha xarajatlarning 266,4 mlrd. so'mi tabiiy fanlarga, 150,5 mlrd. so'mi texnika fanlariga, 41,7 mlrd. so'mi tibbiyot fanlariga, 65,0 mlrd. so'mi qishloq xo'jaligi fanlariga, 54,2 mlrd. so'mi ijtimoiy fanlarga va 54,5 mlrd. so'mi gumanitar fanlarga to'g'ri keldi.

2019-yilda tashkilotlar tomonidan o'z kuchi bilan bajarilgan ilmiy tadqiqot ishlariga 589,6 mlrd so'm sarflandi va shundan 581,6 mlrd. so'mini joriy xarajatlar tashkil etdi. Demak, kapita xarakterdagi sarflarga 7 mlrd so'm yo'naltirilgan xolos. Bu esa tadqiqotlar asosan eski moddiy baza asosida olib borilayotganligini bildiradi va ularning innovatsion yo'nalganligini oshirishga yordam bermaydi. Joriy xarajatlarning 439,3 mlrd. so'mi yoki deyarli 70 foizi ish haqi va u bilan bog'liq xarajatlardan iborat.

1-jadval. Innovatsion faoliyat turlari bo'yicha (texnologik, marketing va tashkiloynovatsiyalarga xarajat¹⁰ (mln so'm).

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Jami texnolog, marketing va tashkiliy innovatsiyalarga xarajatlar.	4162,3	4707,2	6603,5	6829,9	17680,7	19130,6
Shundan:						
Texnologik innovatsiyalarga	3951,6- 94,9%	3522,8- 74,8%	5621,5- 85%	5337,5- 78%	16831,9- 95,2%	17412,9- 91%

⁹ Namangan viloyati statistika boshqarmasi ma'lumoti.

¹⁰ Ўзбекистон Республикаси. Давлат стат. Қомитаси.// Ўзбекистонда илм-фан ва Инновацион фаолият. Тошкент 2021/2022/2023. 81-83-бет

Marketing innovatsiyalariga	90,5-2,1%	219,1-4,6%	82,4-1,2%	221,5-3,2%	318,3-1,8%	493,4-2,6%
Tashkiliy innovatsiyalarga	120,2-2,8%	1017,9-21,6%	899,6-13,6%	1270,3-18,5%	530,4-3%	1224,3-6,4%
Texnologik innovatsiyalar turlari bo'yicha xarajatlar:						
a) maxsulotlar bo'yicha	1626,1	1684,3	2543,3	2068,8	6416,1	6468,6
b) jarayonlar bo'yicha	2325,5	1838,5	3078,2	3268,7	10415,8	10944,3

1-jadvalga ko'ra, mamlakatimizda innovatsion faoliyat xarajatlari 2017-yildan ortib borgan va 2022-yilda 19130,6 mln so'mga etgan. Asosiy xarajatlar texnologik innovatsiyalarga yo'naltirilgan bo'lib, xarajat miqdori ortib borib 2022-yilda 17412,9 mln so'mga etgan. Innovatsiyaga xarajatlarning asosiy qismi texnologik innovatsiyalarga yo'naltirilgan. Bu innovatsiyalar tarkibida jarayonlar bo'yicha iqtisodiyotimizdagi qator masalalar, jumladan energiya tejamkorligi, mahalliy resurslarni to'la qayta ishlash, qo'shilgan qiymat zanjirini yaratish kabilar hal etilishiga yo'l ochib berilmoqda.

Albatta, buning zamirida iqtisodiyotda modernizatsiya jarayonlarining jadallashtirilishi va iqtisodiyotimiz moliyaviy imkoniyatlarining mustahkamlanib borayotganligi yotadi.

Davlat statistik qo'mitasi tomonidan o'tkazilgan tanlanma kuzatuv natijalari bo'yicha 2019-yilda innovatsion faoliyatga to'sqinlik qiluvchi omillar respondentlar tomonidan O'zbekiston bo'yicha quyidagicha baholangan edi: moliyaviy mablag'lar etishmasligi – 23,1 foiz (Namangan viloyatida – 30,0 foiz), mahsulot, ishlar, xizmatlarga talab pastligi – 8,0 foiz (20,0 foiz), yangiliklarning qimmatligi – 12,9 foiz (10,0 foiz), yuqori iqtisodiy tavakkalchilik – 9,3 foiz (5,0 foiz), malakali xodimlar etishmasligi – 11,0 foiz (15,0 foiz), yangi texnologiyalar to'g'risida axborot etishmasligi – 7,2 foiz (5,0 foiz), sotish bozorlari to'g'risida axborot etishmasligi – 6,5 foiz (5,0 foiz), innovatsion infratuzilmaning rivojlanmaganligi 7,2 foiz (5,0 foiz), avval amalga oshirilganligi sababli innovatsiyalarga zarurat yo'qligi – 14,7 foiz (5,0 foiz). Ko'rinib turibdiki, mamlakatimizda innovatsion faoliyatga to'sqinlik qilayotgan eng birinchi amal moliyaviy resurslar tanqisligidir. Innovatsiyani qimmat deb bilish ham shunga bog'liq. Ikkala omil birgalikda 36 foizni tashkil etmoqda. Bu Namangan viloyatida 40 foizdan iborat. Demak, innovatsion rivojlanish ko'p jihat moliyaviy resurslar bozorining erkinlashtirilishiga bog'liq bo'lib qolmoqda. Chunki innovatsiyalar bozor tamoyillari asosida joriy etilganda eng tez va eng yuqori natijalarga erishiladi. Iqtisodiy xatarlar Namangan viloyatida mamlakat ko'rsatkichiga nisbatan yoki Toshkent shahri va viloyatidagiga nisbatan 2 marta past baholanishi tadbirkorlik subyektlarining erkin bozorda faoliyat olib borishdan cho'chimayotganliklarini va tavakkalchiliklarga yuqoriroq darajada moyil ekanliklarini ifodalamoqda.

Sanoat korxonalarda innovatsion faoliyatni rag'batlantirishning samarali mexanizmini yaratish, korxonalarning inqiroz holatidan chiqish yo'lini innovatsion faoliyatni rivojlantirish asosida bozor talablariga javob beradigan yangi mahsulotlarni ishlab chiqish orqali ta'minlash mumkin. Yangi O'zbekistonning barqaror rivojlanishining eng muhim tarkibiy qismi jamiyatning intellektual salohiyatini ko'tarishga kerak bo'lgan shart-sharoitlarni yaratishdan iborat. 2006-yildan boshlab iqtisodiyotni modernizatsiyalash siyosatining iqtisodiy islohotlarda kun tartibidagi dolzarb masala sifatida maydonga chiqishi yoki 2017-yildan iqtisodiy rivojlanishning fundamental asosini tashkil qiluvchi ishlab chiqarishni modernizatsiyalash bo'yicha yangi kursdagi islohotlarning amalga oshirilishi milliy innovatsion tizimlarning davlat va korporativ moliyalashtirish manbalarini yanada kengaytirish bo'yicha islohotlarni amalga oshirilishiga sabab bo'lgan.

2-jadval. Innovatsion loyihalarni moliyalashtirish manbalari¹¹ (mlrd so'm).

№	Moliyalashtirish manbalari/Yillar	2016	2017	2018	2019	2020	2020-yilda 2016-yilga nisbatan o'sish, %da
1	Korxonalar xususiy mablag'lari	213,4	2501,5	1381,5	1251,8	1180	553,0
2	Xorijiy investitsiya kreditlari	39,9	1228,7	32,3	156,6	314,9	789,2
3	Tijorat banklari investitsiya kreditlari	26,8	26,8	262,5	280,1	157,3	586,9
4	Davlat byudjeti va maqsadli fondlar	31,7	370,6	2081	3839,7	919,1	2899,4
	Jami	311,8	4634,3	3757,3	5528,2	2571,3	824,7

11 Muallif tomonidan tuzilgan.

Bunda umumiy tarzda innovatsiyalarni moliyalashtirishning manbalari institutsional investorlar kesimida quyidagi jadvalda keltirishimiz mumkin. 2.3-jadval ma'lumotlaridan ko'rishimiz mumkinki, innovatsion loyihalarni moliyalashtirishni rag'batlantirish bilan bog'liq ishlab chiqarishni modernizatsiyalash va yangi mahsulotlarni o'zlashtirish siyosatini o'zida mujassamlashtiruvchi innovatsion faoliyatni moliyaviy rag'batlantirish tizimida korxonalar xususiy mablag'lari 2016-yilda 213,4 mlrd so'mni tashkil qilgan, 2017-yilga kelib bu miqdor 2501,5 mlrd so'mga o'sgan. Xususan, ushbu yilda yuqori texnologik qurollangan sanoatning qayta ishlash tarmoqlarini jadal rivojlantirish, import mahsulotlariga qaramlikni oldini olishga qaratilgan mahalliy xom ashyolar bazasida yuqori qo'shimcha qiymatli tovarlar (xizmatlar) ishlab chiqarishni amalga oshirishga qaratilgan islohotlarni sanoat va xizmat ko'rsatish tarmoqlarida keng qollanilish maqsadida olib borilgan islohotlar natijasida kuzatilgan. Mamlakat iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashning o'ziga xos ravishdagi "Himoya yostigi" vazifasini bajaruvchi chora tadbir sifatida milliy innovatsion tizimda yangi mahsulotlar va texnologik qayta qurollantirish siyosati olib borilmoqda. Ushbu siyosat milliy iqtisodiyotning global raqobatbardoshlik pozitsiyasini mustahkamlanishiga ta'sir etmoqda. Ushbu chora tadbirlar iqtisodiyot tarmoqlarida faoliyat yurituvchi Sanoati korxonalari innovatsion faoliyatini yanada rivojlantirishga ichki moliyaviy resurslarni yuqori darajada mobilizatsiya qilishni talab qilgan.

2017-yildan O'zbekiston Respublikasida innovatsion rivojlanish vazirligini tashkil etilishi, mamlakat iqtisodiyotining barcha tarmoqlarida faoliyat yurituvchi tadbirkorlik subyektlari innovatsion faoliyatini tizimli tashkil qilishda muhim rol o'ynadi. Ushbu vazirlik O'zbekistondagi mavjud intellektual va texnologik salohiyatni aniqlash, uni oshirish imkoniyatlarini ro'yobga chiqarish bo'yicha yahlit davlat siyosatini amalga oshiruvchi davlat hokimiyati organi sifatida bir qator vazifalarni amalga oshirishlari belgilangan. Hududlar va korxonalar kesimida yangiliklarini yaratish, ilmiy ishlanmalar yaratish va ulardan korxonalar foydasini oshirish, ilmiy yutuqlarni yuqori darajadagi ilmiy tadqiqotlarni tizimli tashkil qilish, innovatsion rivojlanish kontekstidagi investitsiya siyosatini samarali amalga oshirish va boshqa qator tadbirlar amalga oshirmoqda. 2017-yilda innovatsion loyihalarni moliyalashtirish manbalari tarkibida ikkinchi o'rindagi yetakchilik xorijiy investitsiya kreditlarini o'zlashtirishga tegishli bo'lib, 1228,7 mlrd. so'mni tashkil qilgan. Ushbu innovatsion rivojlanishining strategik manbai 2016-2020-yillarda xaotik ravishda tebranib borgan bo'lib, qabul qilingan innovatsion rivojlanishning investitsiya dasturlari manzillik ro'yxatiga kiritilgan loyihalarning moliyalashtirish sig'imi bo'yicha sarf xarajatlar ushbu tendensiyaga asos sifatida kiritiladi. Tahlil qilinayotgan davrdagi innovatsion loyihalarni eng yirik masshtabdagi moliyalashtirish manbai 2019-yilda davlat byudjeti va maqsadli fondlar moliyaviy resurslariga to'g'ri kelib, 3839,7 mlrd. so'mni tashkil qilgan. Mamlakatda innovatsion loyixalarni moliyalashtirish bo'yicha ham bir qator ishlar amalga oshirib kelinmoqda.

3- jadval. O'zbekistonda innovatsion loyihalarni moliyalashtirish manbalari, jamiga nisbatan foizda¹².

№	Moliyalashtirish manbalari/Yillar	2016	2017	2018	2019	2020
1	Korxonalar xususiy mablag'lari	68,4	54,0	36,8	22,6	45,8
2	Xorijiy investitsiya kreditlari	12,8	26,5	0,9	2,8	12,2
3	Tijorat banklari investitsiya kreditlari	8,6	11,5	7,0	5,1	6,3
4	Davlat byudjeti va maqsadli fondlar	10,2	8,0	55,4	69,5	35,7
	Jami	100	100	100	100	100

3-jadvalda nisbiy ko'rsatkichlarga murojaat qiladigan bo'lsak, jami innovatsion loyihalarni moliyalashtirishda 2016-yilda korxonalar xususiy moliyaviy resurslari 68,4 foizni tashkil qilgan bo'lsa, 2020-yilga kelib davlat byudjeti va davlat maqsadli fondlari 35,7 foizni tashkil qilmoqda. (2.4-jadval). Innovatsion loyihalarni moliyalashtirishda tijorat banklarining innovatsion tavsifdagi investitsiya kreditlari 2016-yilda 8,6 foizni, 2020-yilga kelib esa umumiy pasayish tendensiyasida 6,1 foizni tashkil qilmoqda. Ushbu jarayon innovatsion loyihalarning rentabellik indeksining tijorat banklari kredit qiymatidan nisbatan pastligi va shuningdek, ushbu loyihalarning yuqori risk omiliga bog'liqligi bilan izohlanadi. Yuqoridagi statistik ma'lumotlar asosida quyidagi xulosalarni tizimlashtirish mumkin bo'ladi:

Birinchidan, korxonalarda innovatsion sharoitlar yuzaga kelgan ilmiy g'oyalarni tijoratlash uchun imkoniyatlar mavjud;

¹² O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlari asosida muallif tomonidan shakllantirilgan.

Ikkinchidan, innovatsion faollikning ijtimoiy-iqtisodiy samaradorligi, investitsion jozibadorligini nisbatan yuqori ko'rsatkichi ularni moliyalashtirish manbai tarkibida korporativ moliyalashtirish manbalarini ya'ni tadbirkorlik subyektlarining xususiy mablag'larining sezilarli qismini ichki iste'molga emas balki innovatsion tavsifdagi kapital sifatida sarflanishini taxminlagan.

Uchinchidan, keyingi 5 yil mobaynida innovatsion faoliyatni davlat o'rqali rag'batlantirish siyosati natijasida uni moliyalashtirish manbalari tarkibida davlat moliyaviy resurslarining ulushi ortib borgan.

To'rtinchidan, xorijiy investitsiyalar keng jalb qilish davlat siyosatida yuqori texnologik taraqqiyotni ta'minlovchi, yuqori qo'shilgan qiymat zanjirini yaratuvchi innovatsion rivojlanish tendensiyalari uchun asosiy ishlab chiqarish fondlari bilan qurollantirish ustuvor ahamiyat kasb etgan.

O'zbekiston iqtisodiy rivojlanishning asosiy omillaridan bo'lgan sohalarda innovatsion xab, ko'pgina texnologiyalar import qilinadi. Ba'zi sohalarda (masalan, an'anaviy) O'zbekiston yangi texnologiyalarni yaratish va rivojlantirishga faol ravishda investitsiya qiladi. Innovatsion faoliyatni rivojlantirish uchun davlat tomonidan rag'batlantirishda mamlakatimizda qo'yidagi ishlar amalga oshirildi:

- telekommunikatsiya infratuzilmasini yangilash va qurish, shu jumladan Broadband;
- fundamental ilmiy tadqiqotlarni rivojlantirish va qo'llab-quvvatlash tizimini joriy etish va oliy ta'lim tizimini isloh qilish;
- ta'lim muassasalari fondlarining xususiy moliyalashtirilishini, xususan, maqsadli stipendiya dasturlari va endowment-fondlarni (Endowment funds) rag'batlantirish;
- tadqiqot va rivojlanishni moliyalashtirishning o'sishi, shu jumladan, xalqaro investitsiya jamg'armalari ishtiroki bilan startaplar uchun venchurlik moliyalashtirishni rivojlantirish;
- ichki kompetensiyalarini rivojlantirish uchun R&D - markazlarni yaratish uchun xorijiy kompaniyalarni (koreys, yapon, nemis va shu kabilari) jalb qilish;
- xususiy ta'limni rivojlantirish (asosiy e'tibor - universitetlar), shuningdek, xususan texnikaviy oliy ta'limni rivojlantirish uchun dunyoga tanikli mutaxassislarni jalb qilish;
- intellektual mulk huquqlarini himoya qilish: qaroqchilik, plagiat va xalqaro savdo belgilarini nusxalashga qarshi kurash;
- O'zbekiston Respublikasining har bir mintaqasida (texnoparklar, biznes-inkubatorlar, EIZ) innovatsion infratuzilmani yangilash va yaratish;
- innovatsiya markazlari uchun soliq va bojxona imtiyozlari (uzoq muddatli investitsiyalar uchun 10+ yil)
- texnologiyalar uzatish tizimini yaratish;
- fanni ommalashtirish, shuningdek, fanni ingliz tilida o'rganishni rag'batlantirish.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqotimiz natijasida biz shu xulosaga keldikki, innovatsion faoliyani rivojlantirish maqsadida ichki katta mablag' zarur. Ushbu zarur mablag' manbasini shakllantirishda davlatning maxsus qo'llab qo'vvatlovchi jamg'armalar tashkil etilishi maqsadga muvofiq deb bilamiz. Ushbu jamg'armani shakllantirishda yirik sanoat korxonalari davlat byudjetiga o'tkaziladigan foyda solig'ining 2 foizini o'tkazish orqali shakllantirish maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Muxitdinov X. Innovatsion salohiyat shakllanishi va rivojlanishini tahlil qilishga institutsional yondashuv // Iqtisodiyot va moliya. – Toshkent, 2012, 2-son. 2-6–betlar.
2. Barker A. Alximiya innovatsiy. Per. s angl. – Moskva: Vershina, 2013. – C.79.
3. Vasilev Yu.P. Razvitiye innovatsionnoy deyatel'nosti v SShA ili kak udvoit VVP / Uchebnoye posobiye. – Moskva: Ekonomika, 2005. – S.139.
4. O'zbekiston Respublikasi davlat statistika qomitasi "O'zbekistonda ilm- fan va innovatsion faoliyat". Toshkent- 2020. b.82
5. "O'zbekiston respublikasi ilmiy texnikaviy salohiyati va innovatsiyalar asosiy ko'rsatkichlari" statistik byulleteni.
6. Kulagin A.S., Leont'ev L.I. O stimulirovaniy innovatsionnoy deyatel'nosti // Nedvijimost i innovatsii. Pravovoye regulirovaniye. 2002. №1 (10). S.17-21.
7. Shumpter I. Teoriya ekonomicheskogo razvitiya: issledovaniye predprinimatelskix pribili, kapitala, kredita, protsenta i sikla konyukturi. M.: Progress, 1982. -455.
8. Kiryuxin G.A., Shaybakova L.F. Innovatsii, innovatsionnie protsessi i metodi ix regulirovaniya: sushnost soderjaniye. –SPb: SPbGEIA. -1995.- 59 s.
9. Doyl P. Menendjment: Strategiya i taktika. –SPb. : Piter. 1999. -559 s.
10. Utkin E.A., Morozova G.I. Innovatsionniy menendjment. –M.: AKALIS, 1996. – 208 s.
11. Mensfild E. Ekanomika nauchno- texnicheskogo progressa. –M.: Progress, 1970. -356 s.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 4

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>